

UNIwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
W WARSZAWIE
WYDZIAŁ NAUK PEDAGOGICZNYCH

ul. Wóycickiego 1/3, 01-938 Warszawa - tel. (+48) 22 569 96 71

prof. UKSW, dr hab. Dariusz Stępkowski
dr Emilia Śmiechowska-Petrovskij

Warszawa, dn. 20.12.2018 r.

**Ekspertyza pedagogiczna filmów edukacyjnych i scenariusza zajęć
w ramach kampanii „Klikam z głową”, realizowanej przez Urząd
Komunikacji Elektronicznej**

Pakiet przedstawiony do oceny eksperckiej obejmuje dwa filmy edukacyjne, skierowane do uczniów klas VI-VIII szkoły podstawowej, rodziców, nauczycieli i scenariusz zajęć na temat współczesnych zagrożeń związanych z korzystaniem z sieci internetowej. Materiały zostały przygotowane w związku z prowadzoną przez Urząd Komunikacji Elektronicznej (UKE) kampanią edukacyjną „Klikam z głową”. Niniejsza ekspertyza dotyczy oceny pedagogicznych aspektów w/w materiałów.

Współcześni uczniowie – dzieci i młodzież „urodzeni z myszką w rękę” (Szpunar 2009) – to pokolenie, którego funkcjonowanie wiąże się nierozdzielnie z ekranem smartfona, tabletu, komputera i internetem. Jednocześnie jest to pokolenie, które wymaga wsparcia zarówno w zakresie prawidłowego i bezpiecznego korzystania z mediów informacyjno-komunikacyjnych, jak i kształtowania odpowiednich zachowań, powiązanych z wymianą danych i informacji w sieci. Monitorowanie trendów w zakresie komunikacji elektronicznej jest niezbędne dla zapewnienia bezpieczeństwa i projektowania edukacji dla bezpieczeństwa sieciowego. Zidentyfikowanie przez UKE takich trendów-problemów, jakimi są seksting czy „wyzwania” (*challenging, streaming*), stało się podstawą do przygotowania dwóch filmów krótkometrażowych „Gorących uciech...” i „Challenge. Wyzwania w sieci” oraz scenariusza zajęć skierowanych do uczniów klas VI-VIII szkoły podstawowej, do których kierowana jest kampania UKE „Klikam z głową”.

Seksting definiowany jest jako rejestrowanie i przesyłanie osobistych materiałów, w szczególności zdjęć, filmów, o charakterze intymnym, również seksualnym, za pośrednictwem sieci komórkowej lub internetu (Wojtasik 2014). Skala problemu jest trudna do jednoznacznego określenia. Według badań opublikowanych w 2014 roku przez Fundację Dzieci Niczyje, 45% polskich nastolatków deklaruje, że bierze udział w sekstingu – wysyła intymne zdjęcia. W tym samym badaniu ponad jedna trzecia respondentów (34%) twierdziła, że raz w życiu otrzymała wiadomość tego typu (Wójcik, Makaruk 2014). Ogólnie można stwierdzić, że zjawisko to dotyczy od kilku do kilkudziesięciu procent dzieci i nastolatków (Wolak i in. 2012).

Konsekwencjami sekstingu są: cyberprzemoc (agresja internetowa – na skutek upublicznienia intymnych treści może dojść do cyberbullyingu i wielokrotnych udostępnień) oraz klasyczna przemoc rówieśnicza. Wyniki badań jakościowych prowadzonych w grupie młodych ludzi wskazują, że seksting jest zjawiskiem dość powszechnym. Poza tym bywa także wymuszoną aktywnością, której towarzyszy nękanie, prześladowanie i inne formy sieciowej przemocy rówieśniczej (Ringrose i in. 2012; Wojtasik 2014).

Z kolei internetowe „wyzwanie” – *challenge*, to wykonywanie zadań, nierzadko zagrażających życiu i zdrowiu, oraz publikowanie w internecie dokonywanych w ich trakcie nagrań. Do popularnych „wyzwań” należy przykładowo połykanie sypkiego cynamonu, wypijanie w jak najkrótszym czasie płynów, np. alkoholu, podpalanie ciała, oblewanie się wrzątkiem itp. Celem tych działań może być uzyskanie popularności, wzbudzenie podziwu, zaskarwienie sobie przychylności członków grupy rówieśniczej.

Ocena filmów edukacyjnych

Celem dwóch filmów przygotowanych przez UKE do wykorzystania podczas kampanii edukacyjnej zatytułowanej „Klikam z głową” jest zwrócenie uwagi nastolatków na zjawiska, z którymi mogą się zetknąć w ramach swojej aktywności sieciowej. Warto nadmienić, iż filmy te mogą także wspierać działania profilaktyczne i wychowawcze prowadzone w placówkach oświatowych niezależnie od zajęć proponowanych przez UKE.

Film zatytułowany „Gorących uciech...” dotyczy sekstingu. Jest to około jednogodzinowe nagranie prezentujące bohaterkę – nastolatkę (13-15 lat), nawiązującą na portalu randkowym znajomość z całkowicie nieznaną sobie osobą. W nagraniu wykorzystuje się konwencję przejścia czasowego i przestrzennego (sceny dziejące się w wyobraźni bohaterki). Taki zabieg odpowiada specyfice poznawczych i emocjonalnych doświadczeń nastolatków znajdujących się w okresie dojrzewania. Sednem ujęć jest ukazanie rosnącego u bohaterki zaufania do bliżej nieznanej jej osoby, budowanie bliskości, czego konsekwencją jest przesłanie zdjęć intymnych. Finałem filmu jest zwrot akcji – zaszantażowanie bohaterki: jej zdjęcia zostaną upublicznione, chyba, że przekaże domowe kosztowności.

W omawianym materiale filmowym ważnym punktem odniesienia jest dramat W. Shakespeara *Romeo i Julia*. Realizatorzy w ten sposób podkreślają naiwne i romantyczne podejście młodej dziewczyny do „związków” sieciowych, co czyni ją bezbronną wobec nadużyć ze strony osób nawiązujących *quasi*-romantyczne kontakty.

Drugi film dotyczy zjawiska „wyzwań” sieciowych. Bohaterem jest chłopiec, Tomek, w wieku 14 lat. Tomek chciałby przynależeć do paczki swoich rówieśników, pisze do nich wiadomości tekstowe, wskazując, że chce uczestniczyć w spotkaniach. Niestety spotyka się z odrzuceniem, co powoduje w nim poczucie wyobcowania. Jego koledzy sugerują, że jeśli dokona wyzwania i nagra je, pozwolą mu przyłączyć się do nich. Tylko jedna osoba, dziewczyna podobająca się Tomkowi, próbuje odwieść go od tego zadania. Chłopiec w wyobraźni wizualizuje sytuację, w której jest akceptowany i podziwiany przez znajomych po tym, jak wykonał ów „challenge”. To go przekonuje, żeby podjąć „wyzwanie” i je nagrać. W związku z tym na wizji oblewa się wrzątkiem, mimo że koledzy przestają mu „kibicować” i z niepokojem piszą do siebie wiadomości typu: „A jeśli on faktycznie to zrobi?”. Niestety jest już za późno, gdyż dochodzi do tragedii. Pomimo dramatyczności realizatorzy unikają w materiale filmowym drastycznego przedstawienia finałowej sceny oblewania się przez chłopca wrzątkiem – obraz został nieco zasłonięty wspomnianymi powyżej wiadomościami zaniepokojonych kolegów, a część tła rozmyta. Wydaje się, że konsekwentne pokazanie tego, do czego prowadzi z pozoru niewinne wystawianie kogoś na próbę, jest w tym kontekście uzasadnione pedagogicznie i może wywrzeć pozytywny skutek.

Opisane powyżej materiały filmowe mogą skutecznie wspierać edukację na rzecz bezpieczeństwa sieciowego dzieci i młodzieży. Obrazują coraz częściej zauważane niebezpieczne zachowania, które wiążą się z nieprawidłowym wykorzystywaniem mediów

informacyjno-komunikacyjnych. Z tego powodu uzyskują pozytywną rekomendację. Zdaniem recenzentów mogą posłużyć zarówno jako materiał prezentowany podczas warsztatów z uczniami, jak i spotkań z rodzicami. Dobrze wpisują się we współczesny trend dydaktyki cyfrowej, w ramach której wyróżnia się różne modele edukacyjne, między innymi kształcenie podające z wykorzystaniem ICT, ale również kształcenie hybrydowe. To ostatnie obejmuje e-nauczanie, które odbywa się w środowisku cyfrowym z wykorzystaniem materiałów udostępnionych przez nauczyciela, połączone z kształceniem tradycyjnym, czyli takim, które ma miejsce w bezpośrednich interakcjach uczniów z nauczycielem.

Ocena scenariusza spotkania w klasach VI-VIII

Zestaw materiałów przedstawionych do oceny eksperckiej obejmuje również scenariusz spotkania z uczniami starszych klas szkoły podstawowej, tj. klas VI-VIII. Scenariusz został podzielony na dwie części. W pierwszej przedstawiono charakterystykę głównych założeń dydaktyczną odnoszących się do tego spotkania, w drugiej natomiast opis jego przebiegu. Należy stwierdzić, że zaplanowane działania odpowiadają poziomowi rozwoju emocjonalno-społecznego i poznawczego grupy docelowej.

W części zawierającej opis spotkania zostały zwerbalizowane trzy cele ogólne. Tworzą one spójną wizję planowanych zajęć, które mają, po pierwsze, rozszerzyć wiedzę uczniów na temat wybranych niebezpiecznych zjawisk występujących w internecie, po drugie, zaznajomić uczestników ze sposobami właściwego korzystania z nowoczesnych narzędzi komunikacyjnych i, po trzecie, umożliwić nabycie im umiejętności koniecznych do przestrzegania zasad bezpieczeństwa i prywatności w globalnej sieci.

Odpowiednio do wymienionych powyżej trzech celów ogólnych zostały sformułowane efekty uczenia się. Przy ich werbalizacji wykorzystano obowiązujące rozróżnienie na wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne. W ostatnim z wymienionych zakresów na szczególne podkreślenie zasługuje odniesienie do myślenia krytycznego. Autorzy scenariusza zwracają uwagę prowadzącym spotkania na to, żeby skupili swoje oddziaływanie na refleksowaniu przez uczniów własnych i cudzych przeżyć psychicznych, przewidywaniu skutków czynów w tym samym układzie, tj. własnych i cudzych, oraz komunikowanie się z sytuacjach zagrożenia czy niepewności z osobami znaczącymi, takimi jak rodzice czy wychowawcy.

Oceniając zaplanowane metody prowadzenia spotkania, środki dydaktyczne i wyposażenie, należy pozytywnie dowartościować, że zostały one dobrane właściwie i adekwatnie do warunków, na jakie mogą natrafić realizatorzy akcji „Klikaj z głową”. Warto zauważyć również, że metody aktywizujące stanowią dominujący sposób postępowania, jaki proponuje się przy realizacji spotkań. W korelacji z tym zostało zaplanowane wykorzystanie omówionych powyżej materiałów dydaktycznych w formie filmów edukacyjnych.

W drugiej części scenariusza przedstawiony został wzorcowy przebieg spotkania. Składa się on z sześciu etapów, w których szczegółowo opisano czynności, jakie prowadzący mogą wykonać. Warto zauważyć, że w końcowym fragmencie, który odnosi się do złożonego i trudnego zagadnienia sekstingu, pozostawia się do indywidualnego rozstrzygnięcia przez prowadzących, czy podejmą ten temat czy nie. Kryterium oceny ma być dojrzałość emocjonalna uczniów uczestniczących. Można mieć nadzieję, że to wskazanie okaże się pomocne.

W pracy z uczniami zastosowano podejście problemowo-eksploracyjne, zgodnie z którym dąży się do zaangażowania uczestników w rozwiązywanie problemów przedstawionych w materiałach filmowych. Zastosowanie metod aktywizujących, takich jak np. „burza mózgów”, może nie tylko sprzyjać skoncentrowaniu uwagi uczniów, lecz również ich własnemu zmierzeniu się z analizowanymi problemami.

Konkluzja

Przedstawione do oceny eksperckiej dwa filmy edukacyjne dla uczniów klas VI-VIII i scenariusz zajęć stanowią spójną całość, którą należy uznać za wartościowy materiał dydaktyczny. Zwraca się w nim uwagę na zagrożenia czyhające na młodych użytkowników internetu, a w szczególności te wiążące się z charakterystycznymi i jednocześnie trudnymi w okresie dojrzewania przeżyciami psychicznymi, takimi jak: przynależność, wykluczenie, przyjaźń czy zaufanie. Poprzez proponowane spotkanie z pracownikami UKE dąży się do ukształtowania w młodych użytkownikach nowoczesnych technologii nie tylko umiejętności bezpiecznego korzystania z zasobów sieciowych, lecz również krytycznego refleksowania swoich własnych przeżyć i doznań oraz wnikliwego rozważania działań innych osób. Co niewątpliwie może przyczynić do zwiększenia bezpieczeństwa własnego młodych użytkowników internetu i ich rodzin. Naszym zdaniem materiały te mogą być z powodzeniem wykorzystane do podejmowania działań edukacyjnych w tym zakresie.

dr Emilia Śmiechowska-Petrovskij

prof. UKSW, dr hab. Dariusz Stępkowski

Literatura

Cuban L. (2001). *Teachers and Machines: The Classroom*. Cambridge: Harvard University Press.

Ringrose J. R. Gill, S. Livingstone, L. Harvey (2012). *A qualitative study of children, young people and 'sexting': a report prepared for the NSPCC*. London: National Society for the Prevention of Cruelty to Children.

Szpunar M. (2009). *Urodzeni z myszką w ręku. Wczesna adaptacja do nowych mediów*. W: J. Morbitzer (red.), *Komputer w edukacji*. Kraków: UP.

Wójcik S., Makaruk K. (2014). *Seksting wśród polskiej młodzieży. Wyniki badania ilościowego*. Warszawa: Fundacja Dzieci Niczyje.

Wojtasik Ł. (2014). Seksting wśród dzieci i młodzieży, *Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 13, 2.

Wolak, J., Finkelhor, D., Mitchell, K. J. (2012). How Often Are Teens Arrested for Sexting? Data From a National Sample of Police Cases. *Pediatrics*.
[p://pediatrics.aappublications.org/content/129/1/4.full.pdf](http://pediatrics.aappublications.org/content/129/1/4.full.pdf).